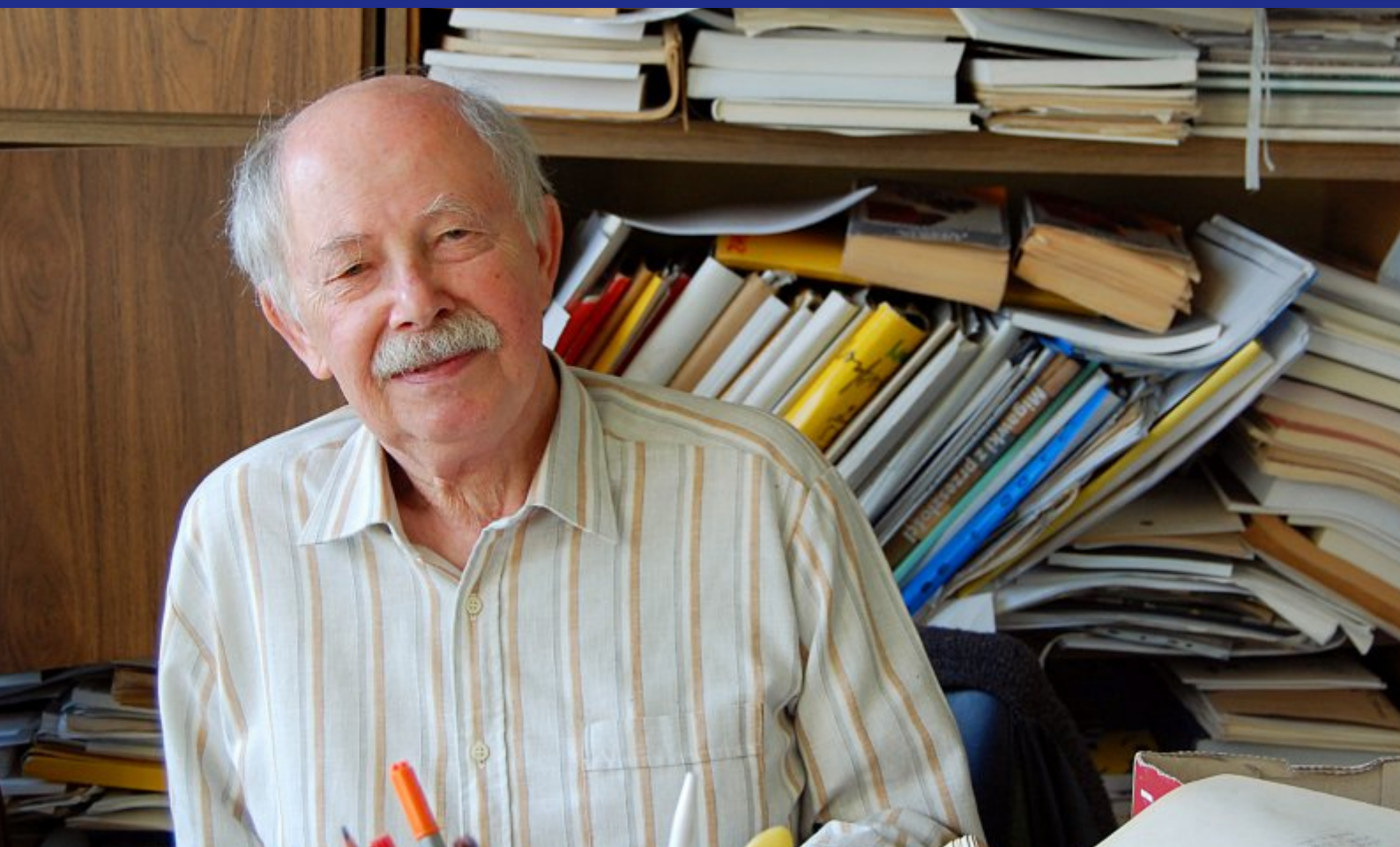

newsletter

50. lecie pracy zawodowej prof. dr. hab. Michała Lisa

Wizyta dyrektor
Katarzyny Widery
w Pałacu Prezydenckim

Colloquium
Opole 2015

10 najnowszych
publikacji

Słowo wstępne

Kierujemy do Państwa kolejny numer Newslettera, prezentujący działalność PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu w drugiej połowie 2015 r. oraz nasze plany na pierwszą połowę 2016 r.

Rozpoczynamy od relacji z obchodów 50. lecia pracy zawodowej profesora Michała Lisa, wieloletniego pracownika PIN-IŚ. Relacjonujemy wizytę dyrektora Katarzyny Widery w Pałacu Prezydenckim oraz jej udział w Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich. Przybliżamy także przebieg listopadowej, cyklicznej konferencji naukowej *Colloquium Opole 2015. Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie*. Informujemy również o zmianach personalnych w naszej placówce.

W tym numerze także troje pracowników przybliży tematy swoich projektów, zaprezentowanych w formie streszczenia wystąpień, zaprezentowanych podczas wewnętrznych zebrań naukowych w drugiej połowie roku. Omawiamy też otwarte zebrania naukowe: *Środy w Instytucie Śląskim*. Informujemy o pracach nadesłanych na Konkurs o Nagrodę im. Jana i Wojcie-

cha Wawrzyńków, przyznawaną za najlepszą pracę magisterską, poświęconą dziejom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska.

W stałych działach przybliżamy nasze najnowsze publikacje („Studia Śląskie”, t. 76, oraz książki, takie jak chociażby: *Colloquium Opole 2014. 10 lat razem w Unii Europejskiej. Zagrożenia i szanse czy wznowienie: Książki infułat Bolesław Kominek – pierwszy administrator apostołski Śląska Opolskiego (1945-1951)* oraz kolejny, XIV tom „Słownika gwar śląskich”), omawiamy udział pracowników w konferencjach naukowych oraz zamieszczamy zapowiedzi wydawnicze („Studia Śląskie”, t. 77 oraz książka autorstwa Piotra Pałysa - *Problem żytawski 1945-1948. Na skrzyżowaniu interesów czeskich, niemieckich, rosyjskich, serbołużyckich i polskich*).

Bieżące informacje znajdują się na naszej stronie internetowej <http://www.instytutslaski.com>

Zapraszamy do lektury!

Spis treści

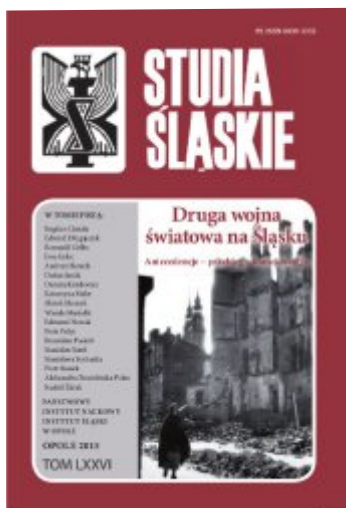
Słowo wstępne.....	2
50. lecie pracy zawodowej prof. dr hab. Michała Lisa.....	3
Profesor Michał Lis jako badacz problemów narodowościowo – demograficznych na Śląsku.....	5
Wizyta dyrektora Katarzyny Widery w Pałacu Prezydenckim.....	6
Konferencja Rektorów Uniwersytetów Śląskich, Katowice, 6-7 listopada 2015 r.....	7
Colloquium Opole 2015.....	7
Zebranie naukowe pracowników.....	9
Środy w Instytucie Śląskim.....	12
Personalia.....	13
Najnowsze publikacje.....	14
Udział pracowników w konferencjach naukowych.....	20
Zapowiedzi wydawnicze na najbliższe półrocze.....	24
XXV edycja konkursu o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzyńków.....	25

50. lecie pracy zawodowej prof. dr. hab. Michała Lisa

W dniu 16 grudnia w ramach comiesięcznego cyklu „Środy w Instytucie Śląskim” odbyło się spotkanie zatytułowane: „Profesor dr hab. Michał Lis. W 80. rocznicę urodzin i 50. lecie pracy naukowej”. Jubileusz Profesora i odnowicieła „Śród Instytutowych” połączono z prezentacją 76. tomu „Studiów Śląskich” zatytułowanych: „II wojna światowa na Śląsku. Antecedencje-przebieg-konsekwencje”. Tom ten został dedykowany Profesorowi, a przygotowali go jego przyjaciele, uczniowie i współpracownicy.

Spotkanie otworzyła dr inż. Katarzyna Wiedera, która w imieniu licznie zebranych gości złożyła prof. Lisowi gratulacje z okazji jubileuszy, wręczyła bukiet kwiatów oraz zaprosiła Jubilata i zebranych do degustacji specjalnego tortu i innych słodczy.

Sylwetkę Jubilata przybliżył dr hab. Stanisław Senft, redaktor tomu Studiów. Przypomniawszy uczestnikom spotkania, że prof. Michał Lis jest absolwentem opolskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, poprzedniczki Uniwersytetu, którą ukończył w 1964 r. Od 1969 r. związany jest z Instytutem Śląskim w Opolu,

gdzie pełnił między innymi funkcje sekretarza naukowego, kierownika Zakładu Historii oraz Zakładu Badań Historycznych i Niemcoznawczych (obecnie pod nazwą Zakład Badań Historycznych, Niemcoznawczych i Bohemistycznych). Doktoryzował się w 1975 r. na podstawie rozprawy *Odbudowa podstaw gospodarki Śląska Opolskiego na przykładzie przemysłu (1945–1949)*. Michał Lis był członkiem ścisłego zespołu redakcyjnego, który przygotował monumentalne wydawnictwo *Encyklopedia Powstań Śląskich*. Opracował również popularny zarys dziejów Górnego Śląska do I wojny światowej, który po pierwszej edycji w 1986 r. wydawany był później dwukrotnie. W latach dziewięćdziesiątych ukazały się publikacje prezentujące wyniki wieloletnich badań Profesora nad polską ludnością rodzimą Górnego Śląska: 1991 r. –

Polska ludność rodzima na Śląsku po II wojnie światowej. (Polityczno-społeczne uwarunkowania integracji). Próba syntezy; 1993 r. – Ludność rodzima na Śląsku Opolskim po II wojnie światowej (1945–1993).

W 1987 r. zaliczył pomyślnie kolokwium habilitacyjne na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, a pracą promocyjną była rozprawa *Związek Harcerstwa Polskiego w Niemczech (1922–1939)*. W grudniu 1996 r. otrzymał nominację na profesora tytularnego. W trzy lata później, na wniosek Rady Wydziału Historyczno-Pedagogicznego Uniwersytetu Opolskiego został profesorem zwyczajnym.

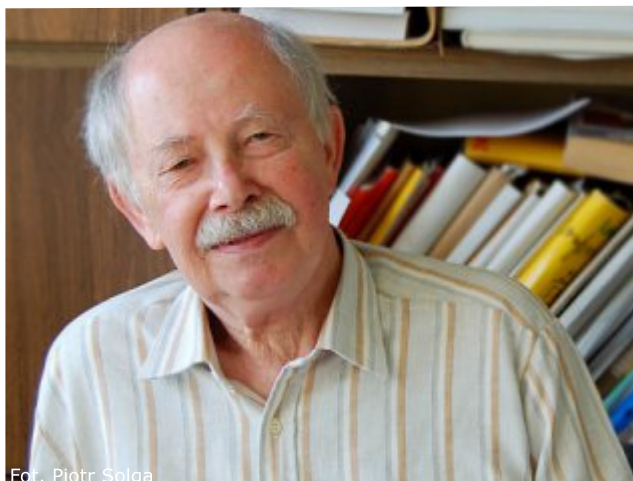
Prof. Michał Lis związany był także z opolskim środowiskiem akademickim. Na opolskiej uczelni zatrudniony był od 1992 r. w Instytucie Historii oraz Nauk Społecznych (później Politologii), kierując Międzyinstytutową Katedrą Najnowszych Dziejów Śląska Opolskiego. Wypromował ogółem ponad 300 magistrów, a na UO dotychczas 13 doktorów. Uczestniczył też w charakterze recenzenta w przewodach doktorskich, habilitacyjnych, i profesorskich. Recenzował programy badawcze Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Przez kilka kadencji był członkiem Senatu UO. Pilotował ze strony polskiej międzynarodowy program „Śląsk Opolski i Opawski w kierunku standardów europejskich”, którego poszczególne etapy kończyły zbiory studiów z dorocznych polsko-czeskich konferencji w latach 1998–2005. Współredagował je wraz z prof. Bartłomiejem Kozarą. Kontynuował program pod nową nazwą „Śląsk Opolski i Opawski w Unii Europejskiej” (do 2009 r.).

W Instytucie Śląskim nieprzemijającą zasługą Profesora stało się nawiązanie do dawnej idei

Fot. Piotr Solga

Józefa Kokota i Edmunda Osmańczyka przez wznowienie w 1997 r. międzynarodowej konferencji „Colloquium Opole”, forum dorocznych spotkań polsko-niemiecko-czeskich. Profesor współorganizował wszystkie spotkania i współredagował większość pokonferencyjnych wydawnictw. Wraz z opolskim oddziałem Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” monitorował praktyczną realizację zapisów polsko-niemieckiego Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17 czerwca 1991 r. w formie sympozjów i redagowanych materiałów pt. „Polacy i Niemcy. Płaszczyzny i drogi normalizacji”, z perspektywy rocznej, 5-letniej i dekadowej. W publikacjach nie pomijał ważnych rocznic dla regionu śląskiego: plebiscytu i powstań, utworzenia Dzielnicy I Związku Polaków w Niemczech, śledził też przebieg wyników wyborczych, parlamentarnych i samorządowych w województwie opolskim, ze szczególnym uwzględnieniem aktywności w środowisku mniejszości niemieckiej. Poddał analizie i ocenie skutki transformacji ustrojowej państwa dla regionu opolskiego, co znalazło odbicie w ostatnio wydanej pracy *Śląsk Opolski w warunkach transformacji ustrojowej państwa od 1989 roku* (Opole 2013). Na-

Fot. Piotr Solga

wiaząc do tradycji spotkań w katowickim Instytucie Śląskim od roku 2009 organizuje „Środy w Instytucie Śląskim”, gdzie w cyklu miesięcznym prezentowane są prelekcje i spotkania dyskusyjne, otwarte dla mieszkańców Opola. Nieprzerwanie od kilku kadencji jest wiceprzewodniczącym Rady Naukowej PIN-IS i wicekuratorem Stowarzyszenia Instytut Śląski. Obok licznych stowarzyszeń, organizacji naukowych i społecznych, podkreślić trzeba członkostwo w Komisji Historycznej PAN – Oddział w Katowicach, tamże w Komisji Stosunków Polsko-Czeskich i Polsko-Słowackich oraz przez dwie kadencje w Komitecie Ba-

dań Polonii PAN. Do końca września 2015 r. dorobek publikacyjny Profesora Michała Lisa wyniósł (nie licząc artykułów i recenzji prasowych) blisko 700 pozycji, w tym 11 zwartych (4 współautorskie), 66 redagowanych i współredagowanych. Lista ta nie jest nadal zamknięta, kilka prac znajduje się w druku, a trakcie realizacji jest kilka nowych projektów.

W uznaniu osiągnięć Profesor odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, poprzedzonym Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, Odznaką Zasłużony Działacz Kultury, Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego, odznaką Zasłużony Działacz TRZZ. Jest także laureatem Nagrody im. Karola Miarki, nadanej przez Kolegium Wojewodów Górnośląskich, odznaki Zasłużonemu Opolszczyźnie i Za Zasługi dla Miasta Opola. Był jednym z pierwszych posiadaczy Honorowej Złotej Odznaki Instytutu Śląskiego. Szczyci się też przyznanymi Złotymi Medalami: w 2009 r. Uniwersytetu Śląskiego w Opawie, w rok później Uniwersytetu Opolskiego.

Jako kolejny zabrał głos prof. dr hab. Robert Rauziński, który przedstawił sylwetkę Jubilata, jako badacza problemów narodowościowych i demograficznych na Śląsku (zob. kolejny tekst). Następnie 76 tom „Studiów Śląskich” przybliżył dr Bernard Linek, redaktor naczelny półrocznika (szerzej w części zatytułowanej „Publikacje”).

Spośród licznych i znamienitych gości spotkania głos zabrał jeszcze prof. dr hab. Adam Suchoński oraz prof. dr hab. Andrzej Hanich, którzy również pogratulowali Jubilatowi sukcesów naukowych i życzyli zdrowia.

Na zakończenie wszystkim uczestnikom spotkania podziękował Jubilat.

Bernard Linek, Piotr Pałys

Profesor Michał Lis jako badacz problemów narodowościowo – demograficznych na Śląsku

Profesor Michał Lis jest znanym i cenionym badaczem społeczeństwa Śląska, nie tylko w środowisku historyków, ale również wśród demografów i polityków społecznych, zajmujących się demografią historyczną, narodowościową i regionalną.

Należy do tych twórczych pracowników nauki, którzy konsekwentnie i wnikliwie analizują i opisują zmiany społeczeństwa Śląska Opolskiego po II wojnie światowej, również w aspektach demograficznych. Uczynił wiele dla rozpoznania, analizy i oceny sytuacji społeczno-demograficznej i narodowościowej Śląska Opolskiego, Górnego Śląska i całego Nadodrza.

Z jego warsztatu naukowego wyłoniły się liczne tezy badawcze, ważne dla polityki demograficznej, regionalnej i lokalnej, mające także charakter pragmatyczny.

Właśnie ten nurt badawczy Profesora, związany głównie z analizą i oceną procesów demograficznych, jest przedmiotem naszych rozważań.

Troska o problemy demograficzno – narodowościowe Śląska, rozumianego jako pomostu kresów wschodnich i zachodnich, wynika również z osobowości Pana Profesora, doskonale rozumiejącego obie ojczyzny.

Śląsk Opolski po II wojnie światowej przechodził ogromne zmiany. Dotyczyły one wymiany ludności i były związane z masowymi migracjami, weryfikacją ludności śląskiej, kształtowaniem się współżycia na Śląsku Opolskim mieszkańców o różnych korzeniach etnicznych oraz tworzenia się nowych więzi społecznych. Kwestie narodowościowe i demograficzne wymagały więc wielostronnych badań również z zakresu demografii historycznej.

Profesor Michał Lis, uparcie i z zadziwiającą umiejętnością, realizował swoje zamiary badawcze. Opisał te problemy również w świetle procesów demograficznych. Warsztat naukowy Profesora przechodził przez różne fazy. Spod Jego pióra wyszły liczne publikacje zawierające m.in. tezy demograficzne związane z odbudową gospodarki po 1945 r., sytuacją demograficzną ludności rodzimej oraz mniejszości niemieckiej na Śląsku w okresie transformacji ustrojowej. Wśród licznych ważnych tez badawczych o charakterze historycznym, wyłaniają się również

tezy demograficzne.

Zaliczam do nich przede wszystkim:

1. Tezę o szczegółowym i niepowtarzalnym charakterze regionu opolskiego w zakresie pro-

Fot. Piotr Solga

blematyki demograficznej, narodowościowej i migracyjnej, udowodnionej badaniami demograficznymi.

2. Tezę o kształtowaniu się procesów demograficzno-narodowościowych, zmierzających do integracji demograficznej i społecznej różnych grup ludności.

3. Tezę o negatywnym wpływie migracji zagranicznej na sytuację społeczną.

4. Tezę o dobrym współżyciu na Śląsku Opolskim mieszkańców o różnym pochodzeniu terytorialnym.

5. Tezę o potrzebie poszanowania godności osoby ludzkiej, różnorodności i tożsamości w aspektach polityki społecznej i demograficznej.

6. Tezę o potrzebie budowania wzajemnego zaufania w społecznościach lokalnych i regionalnych.

7. Tezę o istotnej roli mniejszości niemieckiej w rozwoju regionu w okresie transformacji ustrojowej.

8. Tezę, że proces weryfikacji po 1945 r. „nie zawsze odzwierciedlał stan świadomości narodowej” i ustalenie liczebności polskiej ludności (Niemieckie Spisy Ludności)

9. Tezę o czynnikach łączących (pomostowych) ludności z kresów wschodnich (tzw. repatrianci) z ludnością śląską (wielokulturowość, religia, przeżycia wojenne, język polski, powiązania rodzinne, małżeństwa mieszane, wspólne praca).

Wszystkie tezy badawcze wygłaszane publicznie, zostały udowodnione w świetle badań demograficznych. Są one naukową podstawą, nie tylko do diagnozy sytuacji społeczno-demograficznej, ale również dla prognoz ostrzegawczych, ukazujących przyszłe zagrożenia związane z regionalną polityką wobec mniejszości niemieckiej. Pozycja Śląska Opolskiego na mapie Polski ulega bowiem niekorzystnym zmianom, mając wpływ na kwestie narodowościowe.

Wygłaszane przez Profesora Michała Liśsa tezy i komentarze, są wśród pracowników Instytutu Śląskiego zawsze słuchane z uwagą. Dotyczą one różnych kwestii naukowych. Zawsze zwraca on w nich uwagę, na potrzebę badań nad Śląskiem, na potrzebę regionalnej polityki naukowej, związanej z problemami narodowościowo-etnicznymi, społecznymi i ekonomicznymi. W sumie jest jednym z budowni-

czych Instytutu Śląskiego w Opolu, na zasadach akceptacji różnych postulatów. Jego wiedza i publikacje pozwalają na zdobycie wielostronnej wiedzy o polskich i śląskich badaniach. A jego cechy osobowościowe, takie jak życzliwość, pracowitość, aktywność naukowa, tolerancyjność, otwartość na współpracę i aktywny stosunek do przemian społecznych, tworzą określoną kulturę pracy naukowej. Pozwalają one także połączyć twórczą działalność naukową z działalnością społeczną, w środowisku opolskim. Istotną rolę odegrał Pan Profesor nie tylko w badaniach, ale również w integracji środowiska naukowego Opola, poprzez organizację licznych konferencji i spotkań (Środy Instytutowe).

Robert Rauziński

Wizyta dyrektora Katarzyny Widery w Pałacu Prezydenckim

W dniu 14 grudnia 2015 r. dyrektorka Katarzyna Widera uczestniczyła w spotkaniu ministra Wojciecha Kolarskiego, podsekretarza stanu w Kancelarii Prezydenta RP, z dyrektorami czterech placówek naukowych. Poza reprezentantem PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu uczestniczył w nim dr Michał Nowosielski z Instytutu Zachodniego w Poznaniu, dr hab. Mirosław Filipowicz, prof. nadzw. Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie oraz prof. dr hab. Stanisław Achremczyk z Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. Spotkanie odbyło się w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w Pałacu Prezydenckim.

Uczestniczyli w nim również Aleksander Bobko, sekretarz stanu w Mini-

sterstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Jarosław Sellin, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dyskusja dotyczyła działalności prowadzonej przez Ośrodki Naukowo-Badawcze oraz potrzeby zmiany sposobu ich finansowania. Spotkanie odbyło się w ramach działalności Biura Dialogu i Inicjatyw Obywatelskich.

(na zdjęciu od lewej: dr Michał Nowosielski, dr Katarzyna Widera, prof. dr hab. Stanisław Achremczyk, prof. dr hab. Aleksander Bobko, poseł Tadeusz Dziuba).
Źródło: <http://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/art,165,spotkanie-ministra-kolarskiego-z-dyrektorami-instytutow-naukowych.html>

Konferencja Rektorów Uniwersytetów Śląskich, Katowice, 6-7 listopada 2015 r.

W dniach 6-7 listopada 2015 r. w Katowicach dyrektor Katarzyna Widera uczestniczyła w kolejnym posiedzeniu Konferencji Rektorów Uniwersytetów Śląskich (KRUŚ), którego gospodarzem był tym razem Uniwersytet Śląski. Konferencja Rektorów Uniwersytetów Śląskich to forum polsko-czeskiej współpracy naukowej i edukacyjnej.

Źródło: <https://www.us.edu.pl/posiedzenie-konferencji-rektorow-uniwersytetow-slaskich-12>

Dwudniowym obradom przewodniczył JM Rektor Uniwersytetu Wrocławskiego, przewodniczący KRUŚ prof. dr hab. Marek Bojarski. W progra-

(Euroregion „Pradziad”).

mie obrad przedstawiono informację dotyczące projektów „Encyklopedia Śląska” i „Atlas pogranicza polsko-czeskiego”. Omówiony został również temat euro-regionalnych instytutów prowadzących badania transgraniczne. Wystąpili m.in.: Bogdan Kaspek (Euroregion „Śląsk Cieszyński”) i Radosław Roszkowski

Katarzyna Widera

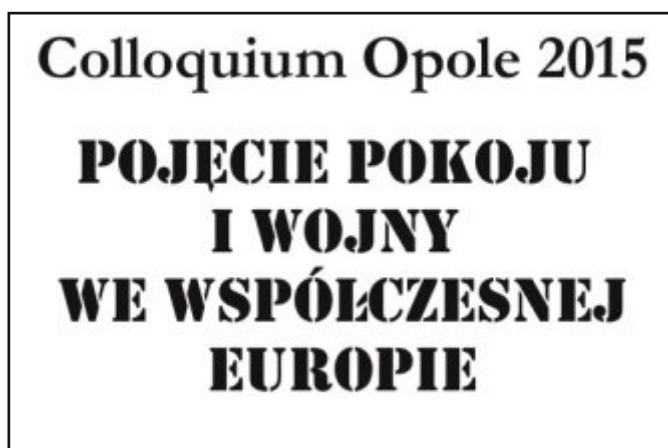
Colloquium Opole 2015. Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie

W dniach 16-17 listopada 2015 r. odbyła się kolejna międzynarodowa konferencja naukowa z cyklu „Colloquium Opole”.

Tym razem, organizatorzy nawiązali do 70. rocznicy zakończenia II wojny światowej i debatowali o współczesnych zagrożeniach pokoju w Europie. Rok 2015, w którym upamiętnialiśmy jedną z najważniejszych kart w historii Starego Kontynentu, przeniósł debatę zeszłorocznej edycji „Colloquium Opole” w sferę wielowymiarowej refleksji o zmieniającym się znaczeniu pojęcia pokoju i wojny w Europie.

Uczestnicy konferencji zastanawiali się nad współczesnymi, wewnętrznymi i zewnętrznymi, zagrożeniami pokoju na Kontynencie, rolą i doświadczeniami Polski, Czech i Niemiec w przewidywaniu historycznego bagażu minionych konfliktów, a także ewolucją znaczenia pokoju,

jako wartości, na bazie którego Europa dokończyła zjednoczenia.

Ważnym elementem obrad były również wydarzenia związane z kryzysem ukraińskim. Kryzys ten i toczące się walki na wschodnich rubieżach Ukrainy, przypominające regularną wojnę, uświadomił przywódcom państw europejskich, że mimo istnienia międzynarodowej sieci powiązań politycz-

nych, gospodarczych i społecznych, fundamenty pokoju w Europie nie są tak silne, jak sądzono. Poczucie bezpieczeństwa w Europie zostało też osłabione przez zbrodnie tzw. Państwa Islamskiego. Informacje o nich, a przede wszystkim o zamachach terrorystycznych m.in. we Francji, trafiały do świadomości Europejczyków za pośrednictwem Internetu. Dlatego też, jednym z pytań, jakie postawili sobie organizatorzy i uczestnicy konferencji, dotyczyło kwestii zwią-

Wykład wygłasza Markus Meckel

Fot. Robert Wieczorek

szenia aktywności politycznej struktur Unii Europejskiej w wymiarze międzynarodowym, także w kierunku zaangażowania militarnego.

Celami międzynarodowej i interdyscyplinarnej dyskusji w ramach „Colloquium Opole 2015” były: aktualna ocena skuteczności europejskich narzędzi budowania pokoju; refleksja nad zagadnieniem tworzenia i kształtowania informacji, świadomości społecznej oraz dyskursu publicznego o zagrożeniach wojennych, za pomocą nowych technologii komunikacyjnych; refleksja na temat ewolucji znaczenia granic, tożsamości i narodowości w Europie na przestrzeni minionych dziesięcioleci; analiza debaty nad historycznym bagażem II wojny światowej w Polsce, Czechach i Niemczech; rozważania nad zmieniającym się znaczeniem europejskiej jedności w sytuacji zagrożeń i kryzysów wojennych.

Zachowując zasadę trójnarodowej perspektywy, inauguracyjne wykłady konferencji, w których wzięli udział dwaj byli ministrowie spraw zagranicznych Polski i Niemiec: prof. dr hab. Adam Daniel Rotfeld (2005) i Markus Meckel (1990), przyjęły formę polsko-niemieckiego dwugłosu. Został on wsparty czeską opinią Jana Rychlika z Uniwersytetu Karola w Pradze, który moderował tę sesję.

Trójstronną narrację konferencji przyjęto również w poszczególnych sesjach tematycznych.

W pierwszej sesji pt. „Europejskie narzędzia budowania pokoju wobec aktualnych zagrożeń”, uwagę skupiono na kryzysie ukraińskim. W tej sesji, moderowanej przez dr. hab. Rafała Riedla z Uniwersytetu Opolskiego, udział wzięli prof. dr hab. Markiyan Malskyy z Uniwersytetu Lwowskiego (referat: Kryzys ukraiński z perspektywy geopolitycznej), prof. dr hab. Günther Heydemann, dyrektor Instytutu Hannah Arendt w Dreźnie (referat: Konflikt na Ukrainie – próba bilansu) oraz prof. dr hab. Vladimír Baar z Uniwersytetu Ostrawskiego (referat: Opinie polityków czeskich na temat rosyjskiej polityki ekspansjonizmu na Ukrainie w kontekście

członkostwa Czech w Pakcie Północnoatlantyckim).

Kolejna sesja pt. „Nowe media w tworzeniu świadomości i obrazów zagrożeń” przeniosła dyskusję o wojnie i pokoju w obszar komunikacji masowej. Głos w tej części Colloquium zabrali: prof. dr hab. Beata Ociepka (referat: Wojna w Wikipedii) i dr Justyna Arendarska (referat: Rosyjska wojna internetowa) z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz przedstawiciel Uniwersytetu Opolskiego red. Zbigniew Górniak (referat: Druga Armia Krajowa im. Marka Zuckerberga). Sesję tę moderowała prof. dr hab. Wiesława Piątkowska-Stepaniak, prorektor Uniwersytetu Opolskiego.

Obchody 70. rocznicy zakończenia największego konfliktu w dziejach Europy były także dobrym momentem do refleksji nad tym, na ile pamięć i obrazy II wojny światowej są nadal obecne w świadomości Polaków, Czechów i Niemców. Dlatego trzecią sesję pt. „Granica, tożsamość, narodowość po II wojnie światowej”, poświęcono dyskusji nad ewolucją znaczenia terminów, które w połowie lat 40. ubiegłego wieku, posłużyły do ukształtowania kontynentu w wymiarze granicznym, społeczno-politycznym i tożsamościowo-narodowościowym. Udział w niej wzięli: dr Bernard Linek, PIN – Instytut Śląski (referat: Po wojnie? Relacje i postawy mieszkańców Górnego Śląska w l. 1945-1950), mgr Marcin Wiatr z Instytutu Georga Eckerta w Brunszwiku, (referat: Górny Śląsk jako region pogranicza kulturowego w polskich podręcznikach do historii wydanych po 1989 roku) oraz dr Józef Szymeczek z Uniwersytetu Ostrawskiego (referat: Czesko-Niemiecki Fundusz Przyszłości a odszkodowania za niewolniczą i przymusową pracę w czasie okupacji z uwzględnieniem Polaków na Zaolziu). Tę część konferencji moderował prof. dr hab. Tadeusz Siwek z Uniwersytetu Ostrawskiego.

Śląska, trójnarodowa perspektywa o obecnym kształcie i znaczeniu bagażu II wojny światowej i jego politycznym, społecznym oraz dys-

Siedzą (od lewej): Günther Heydemann, Vladimír Baar, Rafał Riedel. Wykład wygłasza Markiyan Malskyy

Fot. Robert Wieczorek

Fot. Robert Wieczorek

kursywnym wymiarze, była przedmiotem rozważań czwartej sesji pt. „Bagaż II wojny światowej - śląskie doświadczenia”. W tej części konferencji, moderowanej przez Haralda Knolla z Instytutu Badań nad Skutkami Wojen im. Ludwiga Boltzmanna w Graz, uczestniczyli dr Markus Bauer, dyrektor Muzeum Śląskiego w Görlitz (referat: Wojna, Ucieczka i Wypędzenie jako elementy niemieckiej świadomości historycznej i bieżącego dyskursu), dr Marek Mazurkiewicz z PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu (referat: Powojenne wysiedlenia Niemców w pamięci Polaków, Niemców i Czechów) oraz dr hab. Jiří Friedl z Czeskiej Akademii Nauk, (referat: Czechosłowacja i repatriacja obywateli Polskich z Zachodu po drugiej wojnie światowej).

Tradycyjnie, ostatnią część Colloquium była podsumowa-

niem konferencji. W gronie naukowców i praktyków różnych specjalności, dyskutowano o wartościach, które pozwoliły zrealizować ideę zjednoczonej Europy, a także o zmianach znaczenia tych wartości. W dyskusji panelowej pt. „Znaczenie dialogu i współpracy dla dobrosąsiedzkich relacji – przykład Śląska”, moderowanej przez prof. dr hab. Michała Liśsa z Instytutu Śląskiego, udział wzięli prof. dr hab. Aleksandra Trzcielińska-Polus z Uniwersytetu Opolskiego, dr Annemarie Franke z Muzeum Śląskiego w Görlitz, oraz prof. dr hab. Markiyany Malskyy, a także prof. Jan Rychlík.

Konferencję zorganizował Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, we współpracy z Muzeum Śląskim w Görlitz i Uniwersytetem Ostrawskim. Patronatem honorowym obrady objął Prezydent Miasta Opola Arkadiusz Wiśniewski, natomiast patronat medialny nad konferencją sprawowały redakcje: „Nowej Trybuny Opolskiej, opolskiego oddziału „Gazety Wyborczej”, Radia Opole oraz TVP Opole. Pokłosiem konferencji będzie publikacja pt. „Colloquium Opole 2015. Pojęcie pokoju i wojny we współczesnej Europie”, której wydanie zaplanowane jest na jesień 2016 r.

Organizacja konferencji stała się możliwa dzięki finansowemu wsparciu Urzędu Miasta Opola oraz Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej.

Marek Mazurkiewicz

Zebranie naukowe pracowników

30.09.2015

Piotr Pałys: „Jugosławia wobec Serbołużyczan i Łużyc w latach 1945-1949. Wybór źródeł”

Zgłoszony do instytutowego planu pracy na lata 2016-2017 projekt zakłada prezentację materiałów źródłowych, obrazujących stosunek Jugosławii do kwestii serbołużyckiej w okresie od zakończenia II wojny światowej do powstania Niemieckiej Republiki Demokratycznej. W latach 1945-1948 w państwach słowiańskich niezwykle mocno akcentowano ideę etnicznej wzajemności. W Jugosławii hasła te wykorzy-

stywano przede wszystkim w kontekście starań o rektyfikację granic Chorwacji i Słowenii. Atmosfera ta sprzyjała także, mającej przecież wśród narodów Jugosławii długą tradycję, działalności prołużyckiej. Zainteresowanie losem najmniejszego narodu słowiańskiego uwiarygodniało także aspiracje premiera Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii Josipa Broz Tity, do odgrywania wśród satelitów ZSRR roli arbitra. Jednak w radzieckiej wizji przyszłości Niemiec nie było miejsca na wolne Łużyce lub dalsze okrawanie państwowego terytorium Niemiec, na rzecz ich słowiańskich sąsiadów. Dla-

tego strona radziecka starała się powstrzymać swych satelitów przed zbyt daleko idącymi deklaracjami w tej kwestii. W odniesieniu do Jugosławii uwzględnić dodatkowo należy narastające we wzajemnych stosunkach animozje, co

Josip Broz Tito
Źródło:
https://pl.wikipedia.org/wiki/Josip_Broz_Tito#/media/File:Josip_Broz_Tito_Biha%C4%87_1942.jpg

powodowało, że na niekonsultowane ze stroną radziecką jugosłowiańskie inicjatywy w sprawie Łużyc, patrzono w Moskwie z coraz większą irytacją, pomimo że Belgrad nie zamierzał w najmniejszym stopniu deprecjonować stanowiska radzieckiego w tej kwestii. Nawoływano jedynie do zapewnienia Serbołużyczanom warunków do nieskrępowanego pielęgnowania swojej kultury i języka, co pokrywało się z zakresem koncesji, jakie gotowi byli przyznać Rosjanie mniejszości słowiańskiej na terenie swojej strefy okupacyjnej. Pamiętać jednak należy, że to Jugosławia była jedynym państwem, które odważyło się podnieść, na forum międzynarodowym, kwestię łужицką. Kraj ten także, jako jedyny odpowiedział na serbołużyckie apele dotyczące nawiązania współpracy młodzieżowej. Wszystko to stanowiło obiecujące przesłanki do rozwoju dalszych kontaktów. Jednak antyjugosłowiańska rezolucja Kominformu z czerwca 1948 r. zamroziła wszelkie kontakty na długie lata.

Zakładana jest publikacja materiałów źródłowych, przede wszystkim jugosłowiańskiej i serbołużyckiej proveniencji, pochodzących z Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Serbii (Diplomatski arhiv Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije) w Belgradzie oraz Serbołużyckiego Archiwum Kultury (Serbski kulturny arhiv) w Budziszynie. Zaprezentowane także zostaną wybrane teksty z prasy jugosłowiańskiej i serbołużyckiej. Materiały te umożliwią wgląd w zapatrywania przedstawicieli jugosłowiańskiej dyplomacji na problem Łużyc i położenie mniejszości słowiańskiej w Niemczech oraz nakierowane na Belgrad serbołużyckie inicjatywy.

Praca obejmować będzie także opis kontaktów Słowian południowych z Serbołużyczanami do wybuchu II wojny światowej, stosunek odrodzonej Jugosławii do Łużyc, Kontakty Jugosłowiańskiej Misji Wojskowej przy Sojuszniczkiej Radzie Kontroli z serbołużyckim ruchem narodowym oraz współpracę młodzieżową. Projekt realizowany będzie we współpracy z dr. Dabiborem Sokolovićem z Fakultetu Filologicznego Uniwersytetu Belgradzkiego.

Piotr Pałys

26.10.2015

Ewa Dawidejt-Dropek: „Turystyka kulturowa w rejonie nysko-jesenickim a kreowane obrazy przeszłości”

Badania realizowane przez dr Ewę Dawidejt-Dropek w ramach działalności statutowej jako temat III. 1: „Turystyka kulturowa w rejonie nysko-jesenickim a kreowane obrazy przeszłości”, dotyczą tego rejonu polsko-czeskiego pogranicza, który przez kilka wieków funkcjonował w ramach jednej struktury, jaką stanowiło nyskie księstwo biskupów wrocławskich, mające specyficzny status w ramach Korony Czeskiej, a następnie monarchii Habsburgów. Księstwo, istniejące do sekularyzacji dóbr kościelnych w Prusach w 1810 r., przedzielone zostało w wyniku wojen śląskich w połowie XVIII wieku granicą prusko-austriacką. Po drugiej wojnie światowej obszar dawnego księstwa biskupiego, znajdujący się w Polsce i Czechosłowacji („bratnich” państwach socjalistycznych ze szczerzymi granicami), zamieszkały został przez nowych mieszkańców, którzy zajęli miejsce wysiedlonych Niemców. Przerwana została ciągłość społeczności lokalnych, w związku z czym obraz przeszłości lokalnej nie był upowszechniany w przekazie rodzinnym. Znaczna część spuścizny historyczno-kulturowej tego obszaru skazana została na zapomnienie z powodu zarówno braku znajomości kodu kulturowego, jak i niechętnego, a nawet wrogiego, stosunku do obcych narodowo, klasowo lub konfesyjnie elementów krajobrazu kulturowego. Po przełomie polityczno-ustrojowym oraz akcesji Polski i Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej lokalne władze i społeczności otworzyły się na transgraniczną współpracę, prowadzoną na badanym obszarze w dużej mierze w ramach powołanego w 1997 r. Euroregionu Pradziad. Wśród celów współpracy wyszczególniane jest wzajemne poznawanie się mieszkańców, poszukiwanie wspólnego dziedzictwa i rozwój turystyki na pograniczu.

Przedmiotem badań jest kulturotwórcza rola turystyki zorientowanej na dobrą kulturę i dziedzictwo historyczne. Tworzenie ofert turystyki kulturowej wiąże się ze wskazywaniem pewnych elementów spuścizny historyczno-kulturowej jako szczególnie godnych uwagi. Dokonując takiego wyboru, twórcy ofert i produktów turystycznych kreują określone obrazy przeszłości oraz pożądaną wizerunek miejscowości i/lub rejonu. Przyczyniają się tym samym również do kształtowania tożsamości miejsc i tożsamości mieszkańców. Zagadnienie to nie doczekało się jeszcze kompleksowej naukowej diagnozy i analizy.

Badania mają charakter otwarty i jakościowy. Ich celem jest zidentyfikowanie – głównie w oparciu o materiał zebrany w terenie – wspól-

nych i odrębnych elementów kreowanych obrazów przeszłości. Inwentaryzacji i analizie poddawane są szlaki turystyczne, stałe ekspozycje w muzeach i izbach pamięci, inscenizacje historyczne itp. imprezy, przewodniki turystyczne i inne publikacje turystyczno-krajoznawcze, opisy obiektów polecanych jako warte zwiedzania, a także przedsięwzięcia i działania lokalnych gremiów dotyczące turystyki kulturowej. Jako wartościowe, pełnoprawne materiały empiryczne traktowane są też dane wizualne. Zakłada się prowadzenie w możliwie szerokim zakresie obserwacji uczestniczącej i wywiadów (głównie otwartych) z osobami, które są animatorami turystyki kulturowej w badanym rejonie.

W wyniku stałego porównywania zebranego materiału określone zostaną kody i kategorie, które umożliwią sformułowanie naukowej diagnozy nieskrępowanej ograniczeniami procedury dedukcyjnej. Przyjęta strategia badawcza wymaga czasu i środków. Na przeszkodzie pełnej realizacji koncepcji badań stanąć mogą zbyt małe środki finansowe czy ograniczenie wymiaru zatrudnienia osoby prowadzącej badania.

Ewa Dawidejt-Drobek

25.11.2015

Piotr Solga: „Odnawialne Źródła Energii na Opolszczyźnie w liczbach i opiniach eksperckich”

Wystąpienie miało charakter wstępnego podsumowania projektu realizowanego w latach 2013-2015 w ramach działalności statutowej w Instytucie Śląskim pt. „Społeczne konsekwencje wprowadzania odnawialnych źródeł energii na Śląsku Opolskim”.

W sytuacji powszechnie rosnącego nacisku na rozwój odnawialnych źródeł energii, badania realizowane w ramach planowanej monografii pt. „Społeczne konsekwencje wprowadzania odnawialnych źródeł energii na Śląsku Opolskim”, opisują stan tego rozwoju w woj. opolskim. Zebrane dane statystyczne, ilościowe dane zastane, wywiady eksperckie, postawy mieszkańców okolic instalacji OZE pozyskane przy pomocy kwestionariusza ankiety oraz przegląd literatury przedmiotu, mają oddać faktyczny obraz energetyki odnawialnej na Opolszczyźnie.

W ramach prezentacji przedstawione zostały zestawienia statystyczne, opisujące ilościowo sytuację w woj. opolskim na tle innych województw i całej Polski oraz analiza wywiadów

eksperckich, przeprowadzonych metodami jakościowymi z osobami zajmującymi się zawodowo tematem OZE w tymże województwie.

Ponadto wskazano na istotę zmian, jakie wprowadza w zagadnienie OZE nowa ustawa, regulująca tę dziedzinę gospodarki (Dz.U. 2015 poz. 478. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii). W następnej kolejności zaprezentowano niski poziom rozwoju energetyki odnawialnej na Opolszczyźnie na tle innych województw. Wykorzystując ogólnodostępne dane statystyczne (zagregowane w systemie Strateg, dane GUS i dane Urzędu Regulacji Energetyki) wskazano również, że Opolszczyzna jednocześnie produkując niewiele prądu z OZE, ma jeden z najwyższych poziomów zużycia prądu per capita.

Wywiady eksperckie pozwoliły określić problemy nierzetelnych danych, niejednorodnej metodologii obliczeń, błędów ludzkich w zbieraniu i analizie danych oraz problem specyfiki OZE, utrudniającej zbieranie i porównywanie danych nt. jej wydajności. Umożliwiły też nazwanie trudności w ocenie rzeczywistego stanu OZE na Opolszczyźnie:

- 1) brak scentralizowanego, wiarygodnego systemu obliczania skali produkcji prądu z OZE;
- 2) dane modyfikowane bywają zgodnie z partykularnymi interesami firm lub instytucji udostępniających je;
- 3) dane ilościowe bywają obliczane błędnie;
- 4) udostępniane zestawienia informacji nt. OZE i ich wydajności są skrajnie trudne do zrozumienia przez osobę słabo zorientowaną w temacie, co może prowadzić do zniechęcenia potencjalnych inwestorów oraz
- 5) skomplikowane i nieprzyjemne procedury administracyjne i przepisy prawa dotyczące zakładania nowych instalacji OZE, wymagają owocnej współpracy i obustronnego zaangażowania na rzecz inwestycji ze strony inwestora i odpowiednich urzędów.

Badania wskazują, że warunkiem rozwoju OZE jest wiedza na ich temat, która musi być przejrzysta, pewna, jednoznaczna i dostępna, zaś warunkiem ich społecznej akceptacji jest stworzenie nowych i licznych miejsc pracy w branży OZE.

ży OZE.

Praca zostanie uzupełniona o analityczny przegląd publikacji opisujących przemysł energetyczny z perspektywy humanistycznej, które posłużą również jako tło i punkt odniesienia dla prób prognoz w opracowaniu.

Piotr Solga

Środy w Instytucie Śląskim

W drugim półroczu 2015 r., w cyklu „Środy w Instytucie Śląskim” odbyły się dwa spotkania połączone z prezentacją najnowszych publikacji, wydanych staraniem naszej placówki badawczej. Szczególny charakter miało spotkanie grudniowe, w trakcie którego uczczono osiemdziesiątą rocznicę urodzin i pięćdziesiątą

rocznicę pracy naukowej prof. dr hab. Michała Lisa. W spotkaniach uczestniczyli pracownicy PIN-Instytutu Śląskiego, pracownicy i studenci Uniwersytetu Opolskiego, członkowie Stowarzyszenia Instytut Śląski oraz osoby zainteresowane prezentowaną problematyką.

– **25 listopada dr Marek Mazurkiewicz, „10 lat razem w Unii Europejskiej. Zagrożenia i szanse”.** Tym razem „Środa” poświęcona została dyskusji o wydanej w październiku, poprzedniego roku, książce pt. Colloquium Opole 2014. 10 lat razem w Unii Europejskiej. Zagrożenia i szanse. Opracowanie przedstawia zapis międzynarodowej konferencji pod tym samym tytułem, zorganizowanej w dniach 3-4 listopada 2014 r., a której sekretarzem był prelegent, współredagujący omawiany tom.

Fot. Piotr Solga

– **16 grudnia „prof. dr hab. Michał Lis w 80. rocznicę urodzin i 50. rocznicę pracy naukowej”.** Głównym punktem programu było podziękowanie prof. Michałowi Lisowi za pół wieku pracy dla polskiej nauki. Przy okazji redaktor naczelny „Studiów Śląskich” dr Bernard Linek przedstawił, dedykowany Profesorowi, 76 tom tego periodyku, zatytułowany: II wojna światowa na Śląsku. Antecedencje-przebieg-konsekwencje, zawierający artykuły osiemnastu autorów z kilku ośrodków naukowych, z Polski i Czech.

Fot. Piotr Solga

Fot. Piotr Solga

Fot. Piotr Solga

Personalia

Dr hab. Piotr Pałys, prof. PIN-IŚ

Dr hab. Piotr Pałys po pozytywnym rozstrzygnięciu konkursu oraz akceptacji jego kandydatury przez Radę Naukową PIN-IŚ 16 grudnia 2015 r., został awansowany przez dyrektora PIN-IŚ dr inż. Katarzynę Widerę, na stanowisko profesora nadzwyczajnego w dziedzinie nauk humanistycznych.

Urodzony 26 sierpnia 1961 r. w Raciborzu. Po ukończeniu studiów na Uniwersytecie Wrocławskim, obronił pracę magisterską na Uniwersytecie Opolskim. Na opolskiej uczelni doktoryzował się w roku 2007. Habilitację uzyskał w roku 2015. Od 1 maja 2013 r. pracownik naukowy Państwowego Instytutu

Fot. Piotr Solga

Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu.

Badacz dziejów najnowszych. Zainteresowania badawcze koncentruje wokół historii narodu serbołużyckiego ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów z Polską i Polakami, stosunków polsko-czeskich oraz dziejów Śląska. Zajmuje się również biografistyką, archiwizowaniem oraz edycją źródeł. Autor ponad 280 publikacji w tym sześciu

książek. Redaktor rocznika naukowego „Pro Lusatia. Opolskie Studia Łużycoznawcze”, sekretarz redakcji „Studiów Śląskich”. Członek towarzystwa naukowego Serbska Maćica (Macierz Serbołużycka).

Ks. prof. dr hab. Andrzej Hanich

Ks. prof. dr hab. Andrzej Hanich został awansowany przez dyrektora PIN-IŚ dr inż. Katarzynę Widerę, na stanowisko profesora zwyczajnego w PIN – Instytucie Śląskim, po rozstrzygniętym konkursie i przychyłnej decyzji Rady Naukowej PIN-IŚ z dnia 16 grudnia 2015 r.

Prof. dr hab. Andrzej Hanich, proboszcz w Prószkowie i Przysięcy, profesor zwyczajny.

Urodził się w Opolu w 1951 r. Święcenia kapłańskie przyjął również w Opolu w 1975 r. W latach 1977–1999 był notariuszem opolskiej Kurii Diecezjalnej i sekretarzem biskupa opolskiego, abpa A. Nossola – od 1993 r. W latach 1989–1999 był przedstawicielem Kurii Diecezjalnej w Opolu

do bieżących kontaktów z władzami państwowymi szczebla wojewódzkiego oraz rzecznikiem prasowym Kurii Diecezjalnej w Opolu.

Wielokrotnie wyróżniany, w tym przez Stolicę Apostolską papieskim tytułem kapelana Je-

go Świątobliwości (jest to godność prałacka przyznawana przez Stolicę Apostolską na wniosek ordynariusza diecezji za „pracę i zasługi duszpasterskie w Kościele lokalnym”), przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego), przez Marszałka Województwa Opolskiego, W 2014 r. został wyróżniony Nagrodą im. Karola Miarki przyznaną mu przez Zarząd Województwa Śląskiego i Zarząd Województwa Opolskiego za szczególny wkład w naukę i kulturę Śląska. Jest autorem wielu publikacji, współautorem i redaktorem 12 pozycji książkowych, a ponadto jest autorem 125 artykułów naukowych i popularnonaukowych, głównie z historii Kościoła na Górnym Ślą-

sku, opublikowanych w: „Studiach Śląskich”, „Studiach Teologiczno-Historycznych Śląska Opolskiego” – „Śląsku Opolskim” – oraz w prasie katolickiej i regionalnej.

Dr Danuta Berlińska

Danuta Berlińska – doktor socjologii, adiunkt w Zakładzie Badań Regionalnych i Lokalnych. (1952-)

Po krótkiej rozłące z Państwowym Instytutem Naukowym – Instytutem Śląkiem w Opolu, 1 października 2015 r. dr D. Berlińska powróciła do pracy naukowej. W wyniku konkursu oraz decyzji Rady Naukowej PIN-IŚ, od 1 stycznia br. objęła stanowisko adiunkta w Zakładzie Badań Regionalnych i Lokalnych. Jest ona socjolożką, znawczynią społecznej i etnicznej specyfiki Śląska Opolskiego. Ponadto prowadzi badania wśród mniejszości niemieckiej i Śląza-

ków. Jest autorką wielu artykułów publikowanych w polskich i międzynarodowych czasopiśmie. Do jej najnowszych publikacji książkowych należą m.in.:

- „Niemcy w województwie opolskim w 2010 roku : pytania i odpowiedzi : badania socjologiczne członków Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolski” , (red.) D. Berlińska, Gliwice-Opole, 2011.
- D. Berlińska, P. Madajczyk „Polska jako państwo narodowe. Historia i Pamięć” , Warszawa-Opole, 2008.

Najnowsze publikacje

„Studia Śląskie”, tom 76: *Druga wojna światowa na Śląsku. Antecedencje-przebieg-konsekwencje*, pod redakcją Stanisława Senfta.

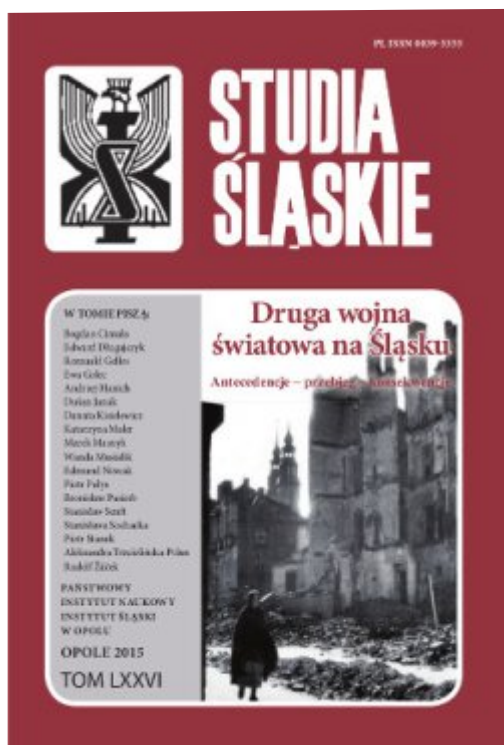
Osiemnastu autorów z kilku ośrodków naukowych w Polsce i Czechach, w 70. lecie zakończenia drugiej wojny światowej, po raz kolejny podjęło z perspektywy Śląska zagadnienie dróg wiodących do konfliktu oraz przedstawienie czasów wojennych i różnorodnych konsekwencji wojny dla regionu i jego mieszkańców – także tych wywodzących się z b. Kresów Wschodnich, którzy w efekcie decyzji jałtańskich zostali przymusowo przeniesieni na Śląsk.

Tematyka publikowanych artykułów porusza między innymi efekty konfliktu polsko-niemieckiego na poziomie kulturalnym (zmiany nazw miejscowych – Stanisława Sochacka) politycznym (polska działalność wywiadowcza we Wrocławiu – Romuald Gelles) i społecznym (działalność organizacji mniejszościowych – Piotr Pałys). Bezpośrednio do wojny odnoszą się studia poświęcone losom jeńców wojennych

(Danuta Kisielewicz i Piotr Stanek), nastrojom wśród ludności Śląska Opolskiego (Andrzej Hanych) oraz zdobyciu regionu przez Armię Czerwoną (Katarzyna Maler). Konsekwencjom wojny poświęcone są teksty traktujące o różnorodnych przymusowych migracjach (Aleksandra Trzcielińska-Polus, Bogdan Cimała), powojennych losach różnych grup (Wanda Musialik) i miejscowości (Edmund Nowak) oraz o wojennych i powojennych zmianach prawa wojskowego w Polsce i Czechosłowacji (Dušan Janák).

Publikacja została przez Przyjaciół, Uczniów i Współpracowników dedykowana prof. Michałowi Lisowi, który w 2015 roku obchodzi 50. lecie pracy naukowej.

Bernard Linek

Colloquium Opole 2014. 10 lat razem w Unii Europejskiej. Zagrożenia i szanse, pod redakcją Marka Mazurkiewicza, Annemarie Franke, Tadeusza Siwka, Opole 2015.

W październiku 2015 r. nakładem Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu, ukazała się książka pt. *Colloquium Opole 2014. 10 lat razem w Unii Europejskiej. Zagrożenia i szanse*, w ramach serii *Polacy – Niemcy – Czesi. Sąsiedztwo w XXI wieku*, jako pokłosie zeszłorocznej edycji międzynarodowej konferencji naukowej Colloquium Opole, która odbyła się w dniach 3-4 listopada 2014 r.

W poszczególnych częściach książki przedstawiono artykuły, które są rozwinięciem wystąpień wygłoszonych podczas konferencji. Zachowując

trójnarodowy charakter konferencji, redaktorzy publikacji zdecydowali, by artykuły przedstawić w języku autorów.

Książka, oprócz zbioru referatów, zawiera również zapis uroczystości nadania tytułu Honorowego Obywatela Miasta Opola dla Jerzego Buzka i Hans-Gerta Pötteringa.

Opublikowanie przebiegu debaty "Colloquium Opole 2014" stało się możliwe dzięki dotacji Polsko-Niemieckiej Fundacji na rzecz Nauki.

Marek Mazurkiewicz

W 90. rocznicę powołania Dzielnic I ZPwN, pod redakcją Piotra Pałyśa i Dietricha Scholze-Šolta, Budziszyn–Opole 2015.

Prezentowana publikacja jest pokłosiem międzynarodowej konferencji naukowej PIN-Institutu Śląskiego w Opolu, Instytutu Historii Uniwersytetu Opolskiego oraz Stowarzyszenia Polsko-Serbołużycznego Pro Lusatia, upamiętniającej 90. rocznicę założenia Dzielnic I Związku Polaków w Niemczech. Intencją jej organizatorów i uczestników było zaprezentowanie losów Polaków mieszkających w Niemczech, na tle innych mniejszości narodowych. Wówczas też zrodził się zamysł szerszej prezentacji wygłoszonych w jej trakcie referatów, które mogłyby zostać wydane w formie monografii wieloautorskiej. Jego finalizacja stała się możliwa dzięki kooperacji Instytutu Śląskiego i naszego

tu Serbołużycznego w Budziszynie.

Książka podzielona została na pięć rozdziałów. W pierwszym, zatytułowanym „Związek Polaków w Niemczech na przykładzie Dzielnic I” zawarto studium Marka Masnyka (Uniwersytet Opolski): Dzielnic I Związku Polaków w Niemczech jako organizator polskiego życia narodowego w reencji opolskiej (kilka uwag rocznicowych). W rozdziale kolejnym: „Nie tylko mniejszość polska” Jaroslav Vaculík (Uniwersytet Masaryka w Brnie) w tekście zatytułowanym: Czesi w Niemczech w czasie międzywojennym, przedstawił położenie tej, liczącej około 67 tys. osób, diaspory. Znalazł się tam również szkic Piotra Pałyśa

sa (PIN-IŚ) poświęcony słowiańskim mieszkańcom Łużyc: Serbołużycki ruch narodowy w latach 1918-1939. Na rozdział „Meandry szkolnictwa mniejszościowego” także złożyły się dwa teksty. W przyczynku: Sytuacja Serbow, Polaków, Danow a Sewjerynych Frizow we Weimarskiej republice (1918-1933) Edmund Pjeh (Instytut Serbołużycki w Brnie) porównał możliwości nauczania w językach rodzimych, stwarzane poszczególnym narodowościom w republice weimarskiej. Z kolei Bernard Linek (PIN-IŚ) poświęcił swe rozważania problemom polskiego szkolnictwa na Górnym Śląsku: Razem czy osobno? Dylematy szkolnictwa mniejszości polskiej w prowincji górnośląskiej w latach 1922-1939. W części noszącej tytuł „Tematy prasy mniejszościowej” znajdziemy opracowania Petra Kality (Uniwersytet Karola w Pradze): Tematy polskie w międzywojennym czasopiśmie

serbołużyckim „Serbski Student” oraz Adrian Dawid (Uniwersytet Opolski): Z doniesień lokalnych w „Nowinach Codziennych” (1932-1939). Na rozdział ostatni „W czasach brunatnego terroru” złożyły się przyczynki Krzysztofa Steckiego: Polacy i sprawy polskie w kartotece opolskiego gestapo; Janusza Oszytko (IPN Opole): Kartoteki członków „Central-Verein deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens” oraz „Verband der polnischen Juden” jako przyczynek do dziejów Żydów w rejencji opolskiej oraz Macieja Borkowskiego: Przed zagładą. Żydzi w Opolu w latach 1933-1938. Praca zawiera także bibliografię, wykaz skrótów, indeksy nazwisk i miejscowości oraz angielskojęzyczne streszczenie.

Piotr Pałys

Andrzej Hanich, *Książę infułat Bolestaw Kominek – pierwszy administrator apostolski Śląska Opolskiego (1945-1951)*, tom I, Opole 2015.

Książę infułat Bolestaw Kominek. Wspomnienia i dokumenty pastoralne pierwszego administratora apostolskiego Śląska Opolskiego (1945-1951), tom II, pod redakcją Andrzeja Hanicha, Opole 2015.

Pierwsze dwutomowe wydanie monografii o ks. Bolestawie Kominku jako administratorze apostolskim Śląska Opolskiego, bezpośrednio po II wojnie światowej, połączonej z krytyczną edycją jego enuncjacji pastoralnych z lat 1945-1951, które ukazało się w 2012 r. pod auspicjami PIN - Instytutu Śląskiego w Opolu, w niewielkim, nieomal niszowym, nakładzie, wzbudziło tak wielkie zainteresowanie, że niezwykle szybko się rozeszło i dlatego trzeba było podjąć decyzję o jej drugim wydaniu.

Ukazało się ono w roku obchodów półwiecza słynnego posoborowego, a zarazem przedmilenijnego „Listu biskupów polskich do ich niemieckich braci w Chrystusowym urzędzie pasterskim” z 1965 r., w którym padły niezwyklej wagi historyczne słowa: „W tym jak najbardziej chrześcijańskim, ale i bardzo ludzkim duchu wyciągamy do Was siedzących na ławach kończącego się Soboru nasze ręce oraz udzielamy wybaczenia i prosimy o nie”. List ten, którego Książę Kominek był głównym inicjatorem i autorem, podpisało 34 biskupów polskich, w tym

kardynał Stefan Wyszyński i abp Karol Wojtyła. List, nazwany później orędziem, stał się najważniejszym fundamentem przyszłego pojednania polsko-niemieckiego.

Tego pojednania uczył się ks. Kominek bezpośrednio po II wojnie światowej, w bardzo trudnym, niecałym sześcioletnim okresie działalności pasterskiej na Śląsku Opolskim (1945-1951), na którym dokonały się wówczas bezprecedensowe w dziejach zmiany, będące skutkiem tej najtragiczniejszej z wojen, takie jak: zmiana przynależności państwowej tego regionu – z niemieckiej na polską, powojenne masowe wysiedlenie ludności niemieckiej, weryfikacja ludności śląskiej i osiedlenie ludności polskiej, w znacznej części przesiedlonej z Kresów Wschodnich, czy powojenna wymiana znacznej części duchowieństwa. Był to czas pionierskich działań, niosących niejednokrotnie bolesne doświadczenia, jak choćby w sprawach związanych z polonizacją życia kościelnego i duszpasterstwem wysiedlanej ludności niemieckiej, duszpasterskiej integracji zróżnicowanych pochodzeniem

powojennych mieszkańców Śląska Opolskiego, problemów personalnych dotyczących duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, chęci szybkiej odbudowy kilkuset świątyń i innych obiektów kościelnych ze zniszczeń wojennych, działania na rzecz zwiększenia liczby świątyń przez przejmowanie kościołów ewangelickich, czy wreszcie tworzenia oddzielnej struktury diecezjalnej Kościoła na Opolszczyźnie, która dotąd była częścią rozległej archidiecezji wrocławskiej. Kardynał Stefan Wyszyński tak oceniał trudny okres opolski w posłudze późniejszego metropolity wrocławskiego i kardynała Bolesława Kominka: „Bodajże najboleśniejszą dla Niego, chociaż najbardziej owocną, najbardziej ujawniającą Jego kapłańską i apostolską duszę była praca na Śląsku Opolskim. Przeszedł więc przez Opolszczyznę i przez osobiste doświadczenie jak przez nowicjat.... To

wszystko, co przeżył, było dla Niego błogosławieństwem". (Kardynał z Ziemi Śląskiej. Z kazania kard. Stefana Wyszyńskiego podczas pogrzebu kard. Bolesława Kominka, 14 III 1974, „Nowe Życie” 1999, nr 3, s. 22.)

Szczegółowa wiedza o działalności ks. B. Kominka na Śląsku Opolskim zasługuje więc na szerokie upowszechnienie, gdyż posiada doniosłe znaczenie dla poznania najnowszej historii Śląska Opolskiego, na którym Kościół katolicki pod jego kierunkiem, poprzez swoją

działalność duszpastersko-integracyjną w pierwszych, najtrudniejszych latach po najstraszliwszej z wojen, jaką była II wojna światowa, waleśnie przyczynił się również do ustabilizowania sytuacji społecznej, a przy tym i polskiej rzeczywistości państwowej w regionie.

ks. Andrzej Hanich

Michał Lis, *Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim 1989 – 2014. Z bagażem przeszłości w realiach współczesności*, Opole 2015.

Książka ukazuje kształtowanie się współżycia na Śląsku Opolskim mieszkańców o różnych korzeniach etnicznych i kulturowych w warunkach demokratycznego państwa.

Śląsku Opolskim, II. Opcja niemiecka na Śląsku Opolskim, III. Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim w warunkach normalizacji stosunków polsko-niemieckich i regulacji traktatowych, IV. Mniejszość niemiecka współgospodarzem regionu, V. Głos w kraju. Autor poddaje analizie bazę społeczną mniejszości niemieckiej, legalizację działalności mniejszości, budowę struktur organizacyjnych mniejszości oraz mniejszość jako współgospodarza regionu, a także rolę reprezentacji w parlamencie.

W pięciu rozdziałach: I. Ludność rodzima jako baza społeczna mniejszości niemieckiej na

Michał Lis

Ewa Dawidejt-Drobek, *Nazwy ulic w Nysie w kontekście pamięci kulturowej*, Opole 2015.

Celem monografii jest poszerzenie wiedzy o patronach ulic i placów w Nysie, a także o działaniach lokalnych gremiów w zakresie kształtowania pamięci kulturowej.

Charakterystyka patronów ulic i placów nie

jest opisem sporządzonym w oparciu o wiedzę encyklopedyczną obowiązującą w czasie opracowywania tematu. Analizę wartości, jakie uosabia (miał uosabiać) patron, osadzam w konkretnym kontekście historyczno-kulturowym, różnym

w poszczególnych okresach dziejów miasta. Wskazuję przesłania symboliczne wiążące się z wprowadzeniem danej nazwy lub z jej usunięciem oraz okoliczności działań nazewniczych.

Pierwszy rozdział dotyczy niemieckich nazw ulic i placów, zwłaszcza tych zastanych w 1945 r. przez nowych mieszkańców (Polaków). W kolejnych rozdziałach autorka prezentuje – w kontekście polskiej pamięci kulturowej – procesy nazewnicze w Nysie od przejścia miasta przez polskie władze administracyjne aż do końca 2014 r. Uwzględnia zarówno wybór tradycji narzucany przez władze wyższych szczebli, jak i lokalne wykładnie, nierzadko sprzeczne z tezami propagandy partyjno-rządowej. Zwraca przy tym uwagę na różne w poszczególnych okresach powojennych dziejów kompetencje lokalnych władz w zakresie nadawania nazw, ukazuje także aktywność określonych gremiów (a nawet osób) jako inicjatorów upamiętnień. W podsumowaniu omawia na-

zwy ulic i placów w Nysie na tle powojennego nazewnictwa miejskiego w Polsce, zwłaszcza w województwie opolskim. Autorka wskazuje pewne wspólne tendencje oraz cechy odrębne działań nazewniczych w Nysie.

Analizę uzupełnia zestawienie tabelaryczne nazw ulic i placów w Nysie z lat 1945–2014 oraz indeks nazw ulic i placów z czasów niemieckiej i polskiej przynależności państwowej miasta. Książka zawiera również streszczenia w angielskim i niemieckim języku.

Ustalenia poczynione w trakcie opracowywania tematu wypełniają pewną lukę w badaniach nad przekazami symbolicznymi w sferze publicznej i mogą przyczynić się do odrzucenia niektórych stereotypów, funkcjonujących także w dyskursie naukowym.

Ewa Dawidejt-Dropek

Słownik Gwar Śląskich, Tom XIV (K-Klacz), pod redakcją Bogusława Wyderki, Opole

Na przełomie stycznia i lutego ukaże się kolejny, XIV tom „Słownika gwar śląskich”, zawierający hasła K – KIKIRIK. Tom jest efektem prac, które są prowadzone w ramach programu badawczego Narodowego Centrum Nauki.

„Słownik gwar śląskich” wydawany od roku 2000 w PIN – Instytucie Śląskim w Opolu pod redakcją naukową prof. dr hab. Bogusława Wyderki, opracowywany jest przez zespół autorski. Jego obecny skład to: Agata Haas, Małgorzata Iżykowska, Anna Jedynak, Krzysztof Kleszcz, Marzena Muszyńska, Kamila Nowak, Bogusław Wyderka.

Przygotowywany jako leksykon sensu stricte naukowego ma na celu archiwizację zasobu

słownikowego poszczególnych gwar śląskich w ramach czasowych XX w. Każdy z tomów, w tym Tom XIV, omawia słownictwo typowe dla gwary śląskiej.

Na czerwiec 2016 roku planowane jest wydanie kolejnego, XV tomu „Słownika gwar śląskich”.

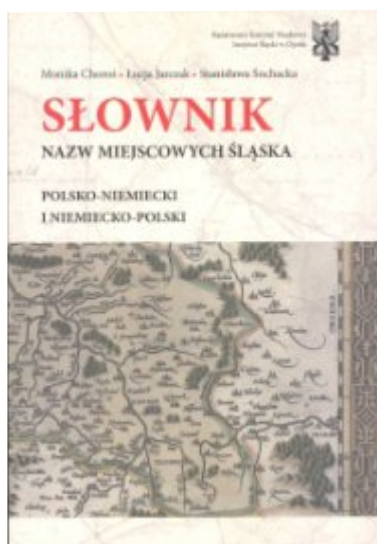

Monika Choroś, Łucja Jarczak, Stanisława Sochacka, Słownik nazw miejscowych Śląska. Polsko-niemiecki i niemiecko-polski, Opole 2015.

W Pracowni Onomastycznej PIN – Instytutu Śląskiego w Opolu został opracowany Słownik nazw miejscowych Śląska. Polsko-niemiecki i niemiecko-polski. Jego autorkami są: Monika

Choroś, Łucja Jarczak i Stanisława Sochacka.

Praca poprzedzona jest obszernym wstępem o historii Śląska i losach nazw miejscowych polskich i niemieckich. Jest to pełny wykaz nazw stanowiący swoisty przewodnik i informator

identyfikujący i lokalizujący wszystkie nazwy z uwzględnieniem tzw. chrztów germanizacyjnych z okresu nazistowskiego. Jest to edycja ważna i niezbędna, która powinna służyć różnym specjalistom: historykom, geografom, germanistom, językoznawcom, placówkom dyplomatycznym, środ-

kom masowego przekazu, a przede wszystkim administracji państwowej i samorządowej, mieszkańcom regionu w związku z ożywionymi kontaktami polsko-niemieckimi.

W pracy zostały przedstawione nazwy miejscowe Śląska, potwierdzone historycznie i używane współcześnie, mające odpowiedniki (synonimy) niemieckie np.: Chrzastowice, gm. Chrzastowice, pow. opolski – niemiecka nazwa Chromstau, Kranst 1936.

Druga część Słownika, niemiecko-polska, przedstawia hasła niemieckie w układzie alfabetycznym, np.: Chromstau, Kranst 1936, (Opeln) – Chrzastowice. Układ alfabetyczny ułatwia czytelnikom dotarcie do nazw podstawowych.

Stanisława Sochacka

Michał Lis, *Powstania śląskie i plebiscyt ze współczesnej perspektywy*, Opole 2015.

Składająca się ze wstępu, trzech rozdziałów i aneksu książka ukazuje oceny i opinie o powstaniach śląskich 1919, 1920 i 1921 i plebiscycie z 20 marca 1921 r., od wyrażanych bezpośrednio po zakończeniu III powstania po dyskusję w 2011 r. o celu i charakterze obchodów 90. rocznicy największego zrywu zbrojnego w 1921 r. Ukazuje więc – dokumentując – argumentację przebiegu polsko-niemieckiego sporu o zamieszkaną przez ludność polską lub stanowiącą znaczny odsetek mieszkańców część Górnego Śląska po I wojnie światowej. Kreśli także atmosferę w jakiej obydwie strony uzasadniały podstawy roszczeń do tego bogatego w węgiel i przemysłowego obszaru.

We wstępie autor przywołuje najważniejsze wydarzenia mające miejsce na Górnym Śląsku od końca 1918 r. do roku 1921, przede wszystkim ukazując ich niemieckie postrzeganie.

W I rozdziale pt. „Miejsce w historycznym przekazie”, prezentuje wizerunek powstań śląskich i plebiscytu, rozpoczynając od XX-lecia międzywojennego.

Rozdział II pt. „Historyczna karta w grze polityków”, poświęcony jest wykorzystywaniu przez rządzących powstańczych zrywów Górnego Śląska, wpisywanych w dzieje Polski jako ostat-

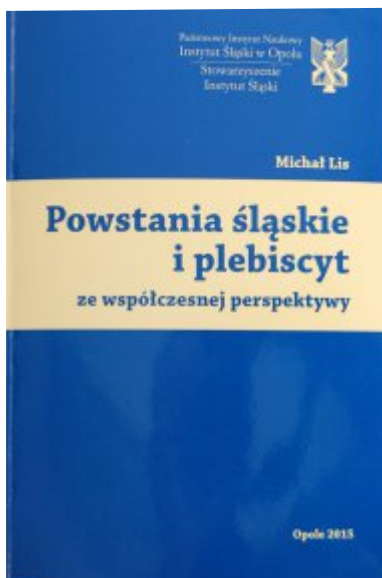
niego etapu powstań narodowowyzwoleńczych.

Rozpoczęta w 1989 r. demokratyzacja państwa na historycznym Górnym Śląsku umożliwiła m.in. ujawnienie się mniejszości niemieckiej. Jej liderzy od początku głosząc publicznie niemieckość regionu, doprowadzili do zmiany m.in. dyskursu o powstaniach śląskich.

W rozdziale III pt. „W warunkach dobrych relacji polsko-niemieckich” autor rozwija zagadnienie dziedzictwa powstań po ujawnieniu się mniejszości niemieckiej oraz normalizacji stosunków między RFN i RP – czyli kolejno – po spotkaniu w listopadzie 1989 r. szefów rządów i symbolicznym pojednaniu w Krzyżowej, podpisaniu traktatu granicznego w listopadzie 1990 r. oraz traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy w 1991 r. Rozdział kończy dokumentacja prezentowanych ocen wydarzeń historyków – zarówno polskich jak i niemieckich.

Książkę zamyka aneks, na który składają się wystąpienia prezydenta RP i ambasadora RFN podczas rocznicowych uroczystości na Górze św. Anny z 21 maja 2011 r.

Michał Lis

Udział pracowników w konferencjach naukowych

Debata „Niemcy w Polsce w powojennym czterdziestoleciu – od wysiedleń i odniemczania do legalizacji mniejszości”, Wrocław, 26 września 2016.

W ramach V Festiwalu Kultury Mniejszości Niemieckiej odbyła się debata badaczy dziejów mniejszości niemieckiej w Polsce nad stanem badań nad jej powojennymi losami oraz potrzebami badawczymi i popularyzatorskimi.

W spotkaniu uczestniczyła m.in. dr Danuta Berlińska oraz dr Bernard Linek.

Panel „Problematyka etniczna i regionalna w polityce polskiej po 1989 roku. Pamięć historyczna a polityka”, Kraków, 22-24 września 2015.

W ramach III Kongresu Politologii pt. „Od słony polityki” przygotowany został z inicjatywy prof. Piotra Madajczyka z Instytutu Studiów Politycznych PAN panel poświęcony problemom mniejszości i polityki wobec nich państwa polskiego po 1989 r. W spotkaniu uczestniczyli w imieniu środowiska opolskiego dr Danuta Berlińska, dr Bernard Linek (referat: Stosunek mniejszości na Górnym Śląsku do pamięci powstań śląskich) oraz dr Marek Mazurkiewicz (referat: Regionalne uwarunkowania i specyfika polityki polskiej wobec mniejszości narodowych i etnicznych na przykładzie województwa opolskiego). Artykuły przygotowane na podstawie wygłoszonych referatów zostaną opublikowane w 77 tomie „Studiów Śląskich”.

Von Reden-Kolloquium 2015: „Graf von Reden und seine Bedeutung für den Rüdersdorfer Bergbau”, Rüdersdorf, 12-13 listopada 2015.

W popularnonaukowej konferencji poświęconej działalności i różnorodnemu dziedzictwu grafa Friedricha v. Redena, twórcy podstaw górnośląskiego górnictwa i hutnictwa wziął udział

dr Bernard Linek, który wygłosił referat pt.: Die wirtschaftliche Grundidee von Reden, seine Bedeutung für

Preussen und Oberschlesien" [Gospodarcza koncepcja von Redena, jego znaczenie dla Prus i Górnego Śląska]. Spotkanie na terenie mu-

zeum górniczego w Rüdersdorf zorganizował tamtejszy Bergverein.

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Migration und Verkehr. Wanderungsbewegungen von und nach Polen aus infrastruktureller und verkehrspolitischen Sicht” [„Migracja i komunikacja. Ruchy wędrówkowe z i do Polski z perspektywy infrastrukturalnej i komunikacji politycznej”], Wrocław, 25-26 września 2015.

Staraniem Komisji Historii Niemców w Polsce [Kommission für die Geschichte der Deutschen in Polen], Centrum Willy Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Neofilologicznego Instytutu Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, została przygotowana konferencja poświęcona zjawiskom społecznym związanym z migracja-

mi na ziemiach polskich oraz różnymi formami komunikacji. W trakcie konferencji referat pt. „Die Rolle der Migranten aus Galizien im oberschlesischen Industriebezirk im 19. Jahrhundert” [Rola migrantów z Galicji w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym w XIX wieku] przedstawił dr B. Linek.

Ogólnopolska konferencja naukowa XXVIII Forum Pedagogów „Kultura popularna jako przestrzeń uczenia się”, Wrocław, 19–20 października 2015.

Organizatorem konferencji był Zakład Edukacji Dorosłych i Studiów Kulturowych w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego. Ewa Dawidejt-Drobek wygłosiła referat: „(Re)konstruowanie portretu miasta. Fotonarracje w publikacjach albumowych z tak zwanych Ziem Odzyskanych” (współautor dr hab. Wiesław Drobek, profesor Politechniki Opolskiej).

IX Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Wielokulturowość – komunikacja na stykach kultur: przestrzeń konfliktu i kompromisu”, Wrocław, 21–22 października 2015.

Konferencję zorganizował Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego. Instytut Śląski reprezentowała Ewa Dawi-

dejt-Drobek z referatem: „Wielokulturowa przeszłość we współczesnym dyskursie turystyki kulturowej na pograniczu polsko-czeskim” (współautor dr hab. Wiesław Drobek, profesor Politechniki Opolskiej).

XII Zjazd Sekcji Archiwistów Samorządowych Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Gliwice, 10-12 września 2015.

Stowarzyszenie Archiwistów Polskich corocznie organizuje ogólnopolski zjazd członków swej sekcji samorządowej. Gospodarzem ubiegłorocznego spotkania było miasto Gliwice.

Gros referatów koncentrowało się na wyzwaniach stojących przed archiwami w obliczu wprowadzania w urzędach i instytucjach Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją. Poru-

szone były także problemy związane ze zmianami w przepisach normujących działalność archiwów zakładowych.

Poszerzenie głównego nurtu zjazdu stanowił referat: Obecna registratura Domowiny oraz jej archiwalia w zasobie Serbskeho kulturneho archiwa w Budiszynie, wygłoszony przez dr hab. Piotra Pałysa.

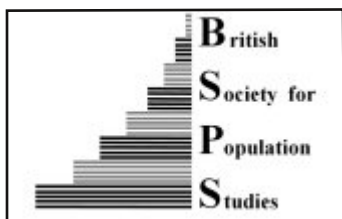
Konferencja „Poczdam 1945–2015”, Wrocław, 23 września 2015.

Rodzina Rodła – Wrocław, Stowarzyszenie Oświaty i Wychowania we Wrocławiu oraz Fundacja Polskie Gniazdo we Wrocławiu były organizatorami uroczystości związanych z 70. rocznicą zakończenia konferencji poczdamskiej.

Wśród wygłoszonych przy tej okazji w Sali Wielkiej Ratusza we Wrocławiu referatów znalazło się także wystąpienie dr hab. Piotra Pałysa: Niespełnione nadzieje. Serbołużyckie aspiracje niepodległościowe w latach 1945–1947.

„British Society for Population Studies 2015 Conference”, The University of Leeds, 7-9 września 2015.

Population Studies, tym razem na Uniwersytecie w Leeds (British Society for Population Studies 2015 Conference, The University of Le-

eds), w dniach 7-9 września 2015 r. dr Joanna Dybowska wzięła udział w dorocznej konferencji organizowanej przez British Society for

eds), wygłaszając referat pt. What we know or rather don't know about population size in Poland after the latest census. [Co wiemy, a raczej czego nie wiemy o wielkości populacji w Polsce po ostatnim spisie powszechnym].

W referacie tym poruszony został problem oceny rzeczywistego stanu liczby ludności w Polsce w związku z czasowymi migracjami za granicę polskich obywateli, które w oficjalnych bilansach liczby ludności Polski nie są uwzględniane.

„II. Pražské sorabistické sympozium, konané u příležitosti 360. výročí narození vynikajícího pražského sochaře lužickosrbského původu Matěje Václava Jäckela (1655-1738)”.

[„II Praskie Sympozjum Sorabistyczne odbyte z okazji 360. rocznicy urodzin wybitnego praskiego rzeźbiarza serbołużycz-

kiego pochodzenia Macieja Wacława Jakuli (1655-1738)”,
Praga, 27 listopada 2015.

Pod koniec listopada ubiegłego roku, staraniem doc. Petra Kalety z Uniwersytetu Karola, odbyło się w Pradze drugie sympozjum sorabistyczne. Jego organizatorami były: praskie Towarzystwa Przyjaciół Łużyc (Společnost přátel Lužice), Instytut Serbołużycki (Serbski institut/Sorbisches Institut), Katedra Studiów Środkowoeuropejskich Fakultetu Filozoficznego Uniwersytetu Karola (Katedra středoevropských studií FF UK) oraz Biuro Kontaktowe Wolnego Państwa Saksonii w Pradze (Kontaktní kancelář Svobodného státu Sasko v Praze).

Obrady przeprowadzono w dwóch sekcjach: Językoznawstwo i Kultura oraz Literatura, Historia i Etnologia. W ich trakcie badacze a Czech, Łużyc, Polski i Serbii ogłosili 21 referatów.

PIN-Institut Śląski w Opolu reprezentował w tym gronie dr hab. Piotr Pałys z przyczynkiem: Od wzajemności słowiańskiej do internacjonalizmu. „Lužickosrbský věstník” (1946-1948) versus „Nová Lužice” (1948-1949).

IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa Komitetu Badań nad Migracjami PAN „Migracje w XXI wieku – wybór, konieczność czy przymus”, Łagowo, 14-15 października 2015.

Dr Joanna Dybowska uczestniczyła w IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Komitetu Badań nad Migracjami PAN pt. Migracje w XXI wieku – wybór, konieczność czy przymus. Konferencja ta miała miejsce w dniach 14-15 października 2015 roku w Łagowie k. Zielonej Góry.

Przedstawicielka Instytutu Śląskiego wygłosiła referat na temat: Demograficzne skutki długotrwałych i intensywnych migracji na przykładzie województwa opolskiego.

W wygłoszonym referacie

poruszone zostały kwestie dotyczące zmian stanu populacji w długim okresie (w rozumieniu liczby ludności) doświadczającej przez ponad dwa pokolenia najintensywniejszej w skali Polski emigracji. Przedstawiony także został na przykładzie mieszkańców województwa opolskiego problem nierejestrowanej w ewidencji ludności migracji i jej wpływu na jakość oficjalnych danych w zakresie statystyki ludności oraz możliwości oceny rzeczywistych zmian w liczbie ludności.

Odwiedź naszą stronę

Zapowiedzi wydawnicze na najbliższe półrocze

„Studia Śląskie”, tom 77: Problematyka etniczna i regionalna w polityce polskiej po 1989 roku. Pamięć historyczna a polityka.

Artykuły publikowane w tym tomie Studiów w dużej mierze odwołują się do panelu przygotowanego z inicjatywy prof. Piotra Madajczyka w ramach III Kongresu Politologii, który odbył się we wrześniu 2015 r. w Krakowie. Na tom składa się trzynaście tekstów poruszających ramy formalne i politykę polską wobec mniejszo-

ści narodowych po 1989 r. oraz dyskusje nad przeszłością toczone między większością i mniejszościami. Poza tymi wątkami przewodnimi znajdują się w nim artykuły językoznawcze oraz poruszające dzieje Śląska Opolskiego w l. 70 i 80.

Bernard Linek

Piotr Pałys, „Problem żytawski 1945-1948. Na skrzyżowaniu interesów czeskich, niemieckich, rosyjskich, serbołużyckich i polskich”.

Ziemia Żytawska, po raz pierwszy na kartach historii pisanej, wzmiankowana jako Zagwozd, pierwotnie zamieszkała była przez milczańskich Bieżuczán lub Lemużán. Już w X w. obszar ten wszedł w związek z państwem czeskim. W pierwszej połowie XI w. na skutek zwycięskiej wojny z Niemcami stał się częścią monarchii Bolesława Chrobrego. Następnie na krótko należał do Miśni, by powrócić pod czeskie panowanie. W 1346 r. Żytawa utworzyła Związek Sześciu Miast, przez szereg lat będący na Łużycach Górnych dominującym czynnikiem gospodarczym, politycznym i militarnym. W okresie rewolucji husyckiej miasto stanęło po stronie katolickiej. Jednak w trzeciej dekadzie XVI w. przyjęło tam naukę Lutra. W 1635 r. na mocy recesu praskiego, Żytawa wraz z całym Łużycami została odstępiona elektorowi saskiemu. Od 1622 r. była jednym z największych skupisk uchodzących z Czech protestantów. Do 1846 r. funkcjonował w tym mieście czeski zbór, a do 1848 r. odprawiano tam czeskie msze. Dynamiczny rozwój przemysłu, przede wszystkim włókienniczego sprawił, że w drugiej połowie XIX w. Żytawa wraz z regionem stało się celem kolejnej fali czeskiej emigracji, tym razem o charakterze zarobkowym.

Zmiany geopolityczne mające miejsce po zakończeniu II wojny światowej doprowadziły do zderzenia szeregu przeciwstawnych dążeń w rejonie Żytawy. Roszczenia do tego obszaru

zgłosiła Czechosłowacja. Dążenia te aktywnie wspierała doskonale zorganizowana tamtejsza kolonia czeska. Utworzona przez jej członków rada narodowa, była jedynym uznanym, funkcjonującym poza granicami państwa, elementem wprowadzonego po wojnie w Czechosłowacji systemu radzieckiego. Oprócz historycznej rywalizacji czesko-niemieckiej, także inne podmioty usiłowały realizować tutaj swoje interesy. Żytawa od maja 1945 r. stała się częścią Radzieckiej Strefy Okupacyjnej w Niemczech, a tamtejsze zakłady przemysłowe ważnym elementem programu reparacji. Wraz z przesunięciem granic na linię Odry i Nysy Łużyckiej swe interesy zaczęła mieć w tym rejonie także Polska. Należy pamiętać, że Żytawy sięgały również wszystkie formułowane przez serbołużycki ruch narodowy niepodległościowe koncepcje terytorialne.

Struktura pracy obejmuje osiem rozdziałów. W ich ramach omówione zostały losy miasta i regionu z wyróżnieniem elementów spletających je z historią Czech i Polski, miejsce Żytawy w czechosłowackim programie granicznym, dzieje tamtejszej czeskiej diaspory i jej rolę integracyjną w życiu czeskich kolonii na obszarze Łużyc. Przedstawiono również stosunek niemieckiej większości oraz radzieckich władz okupacyjnych do żytawskich Czechów oraz czechosłowackich dążeń do rektyfikacji granic, serbołużyckie plany uczynienia z Żytawy

pomostu pomiędzy niepodległymi Łużycami a Czechosłowacją oraz polskie aktywa na tym terenie. Książka została napisana w ramach zadań własnych Państwowego Instytutu Nauko-

wego–Instytutu Śląskiego w Opolu (moduł IV Współczesne stosunki polsko-niemieckie i polsko-czeskie ze szczególnym uwzględnieniem Śląska) realizowanych w latach 2014-2015.

XXV edycja konkursu o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzynków

30 listopada 2015 r. został zakończony etap zgłaszania prac w XXV edycji konkursu o Nagrodę im. Jana i Wojciecha Wawrzynków na najlepszą pracę maderską poświęconą dziejom politycznym, kulturze i problemom społecznym Śląska.

W tegorocznej edycji zostały zgłoszone 4 prace maderskie z kilku ośrodków naukowych, które reprezentują spektrum dyscyplin humanistyki i nauk społecznych. Kapituła Nagrody rozpoczęła już ocenę zakwalifikowanych prac. Wyniki konkursu będą ogłoszone w marcu 2016 r., kiedy to zostanie przedstawione nazwisko laureata.

Tegoroczne prace konkursowe:

1) Grzegorz Brożyna, Manuskrypt cechu krawców AP w Opolu. Edycja krytyczna, Uniwersytet Opolski, promotor: prof. dr hab. Krysztyna Kossakowska-Jarosz.

2) Katarzyna Grzelewska, Jüdisches Leben im Breslau des 19. und 20. Jahrhunderts unter besonderer Berücksichtigung berühmter jüdischer Persönlichkeiten, Wyższa Szkoła Filologiczna we Wrocławiu, promotor: prof. dr hab. Norbert Morciniec.

3) Aneta Piszczek, Pieczęcie księżnych i księżniczek górnośląskich z linii opolskiej, Uniwersytet Opolski, promotor: prof. dr hab. Anna Pobóg-Lenartowicz.

4) Katarzyna Wawer, Migracje zagraniczne mieszkańców Śląska Opolskiego na przykładzie wybranych wsi powiatu strzeleckiego, Uniwersytet Jagielloński, promotor: dr hab. Andrzej Zborowski.

Agata Haas

Polub nas na Facebooku

Poprzedni numer newslettera

newsletter nr 5

Państwowy Instytut Naukowy
Instytut Śląski w Opolu

Zespół redakcyjny:

*mgr Agata Haas,
dr Bernard Linek,
mgr Piotr Solga*

Kontakt:

Państwowy Instytut Naukowy
Instytut Śląski w Opolu
ul. Piastowska 17
(skr. pocztowa 322)
45-081 Opole

e-mail: sekretariat@instytutslaski.com
www.instytutslaski.com